

جمعیت جهان

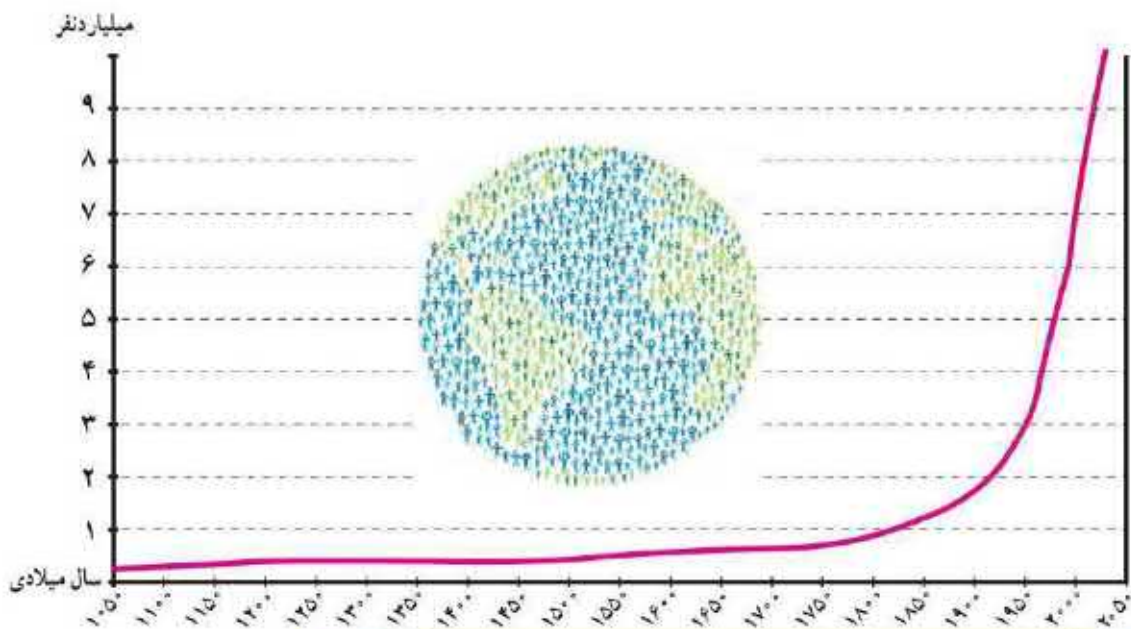
درس ۷

در سال ۲۰۱۷ جمعیت جهان چقدر بوده است و پیش بینی می شود در سال ۲۰۵۰ به چند میلیارد نفر برسد؟

در سال ۲۰۱۷ میلادی، جمعیت جهان از مرز ۷/۵ میلیارد نفر گذشت و پیش بینی می شود در سال ۲۰۵۰ م. به حدود ۱۱ میلیارد نفر برسد.

به نمودار جمعیت جهان توجه کنید؛ از مطالعه این نمودار چه می فهمید؟ همان طور که مشاهده می کنید، رشد جمعیت جهان طی سال های طولانی ثابت یا بسیار ناچیز بوده است. در دوست سال گذشته، رشد جمعیت جهان سیر صعودی پیدا کرد؛ علت اصلی این رشد فوق العاده، کاهش میزان مرگ و میرها و به ویژه مرگ و میر کودکان بوده است. در گذشته، عده زیادی از مردم بر اثر بیماری های واگیردار و عفونی، گرسنگی و قحطی یا جنگ از بین می رفتند.

در دو قرن اخیر دو عامل موجب کاهش چشمگیر مرگ و میرها شده است توضیح دهید

۱- بهبود بهداشت: با پیشرفت در پزشکی و تجهیزات آن و مهار بیماری های واگیردار چون وبا و طاعون و ... مرگ و میرها کاهش یافت.

۲- بهبود تغذیه: با پیشرفت و گسترش کشاورزی صنعتی، تولید مواد غذایی افزایش یافت و با پیشرفت وسایل حمل و نقل، انتقال غذا به نواحی دورتر امکان پذیر شد.

همان طور که در سال هفتم خواندید، رشد طبیعی جمعیت در یک مکان به دو عامل میزان مولید (تولدها) و میزان مرگ و میرها در یک دوره زمانی وابسته است.

- چه زمانی جمعیت ثابت می ماند → مرگ و میر = مولید
- چه زمانی جمعیت افزایش می یابد → مرگ و میر < مولید
- چه زمانی جمعیت کاهش می یابد → مرگ و میر > مولید

تفاوت میان چه چیزهایی رشد طبیعی جمعیت را نشان می دهد؟
 تفاوت میان میزان مولید و میزان مرگ و میر، رشد طبیعی جمعیت را نشان می دهد.

محاسبه رشد طبیعی جمعیت

رشد طبیعی جمعیت: از تفاوت میزان مولید و مرگ و میر حاصل می شود.

$$100 \times (\text{میزان مرگ و میر} - \text{میزان مولید}) = \text{رشد طبیعی جمعیت}$$

مثال

$$21 = 18 - 39 \text{ در هزار}$$

$$\frac{21}{1000} \times \frac{100}{1} = 2/1$$

در مثال بالا، میزان رشد طبیعی جمعیت در ناحیه فرضی ۲۱ در هزار یا ۲/۱ درصد است.

رشد جمعیت در کشورهای جهان

به نقشه رشد جمعیت کشورها دقت کنید. همان طور که می بینید، رشد جمعیت در همه کشورهای یکسان نیست. جمعیت برخی کشورها رو به افزایش و جمعیت برخی کشورها رو به کاهش است. اگر درصد رشد جمعیت به کمتر از صفر برسد، به آن رشد منفی می گویند. در این حالت، میزان مولید کمتر از مرگ و میرها می شود. کاهش رشد جمعیت و رشد منفی، در برخی کشورها نگرانی هایی را به وجود آورده است. **کشورهایی که رشد منفی جمعیت دارند چه مشکلاتی دارند؟** در کشورهای دارای رشد منفی، جمعیت سالخورده و از کار افتاده افزایش می یابد و چون زاد و ولد کم است، جامعه از نیروی جوان برای تحصیل و علم آموزی و کار و پیشرفت محروم می شود و جمعیت کشور نیز کاهش می یابد. به همین دلیل، آینده این کشورها نگران کننده است. به طور کلی، چنانچه در یک کشور برای آموزش صحیح و کار و تأمین شغل جوانان برنامه ریزی مناسب و سرمایه گذاری صورت بگیرد، رشد جمعیت و افزایش جمعیت جوان یک نعمت بزرگ و مایه پیشرفت خواهد بود.

راهنما

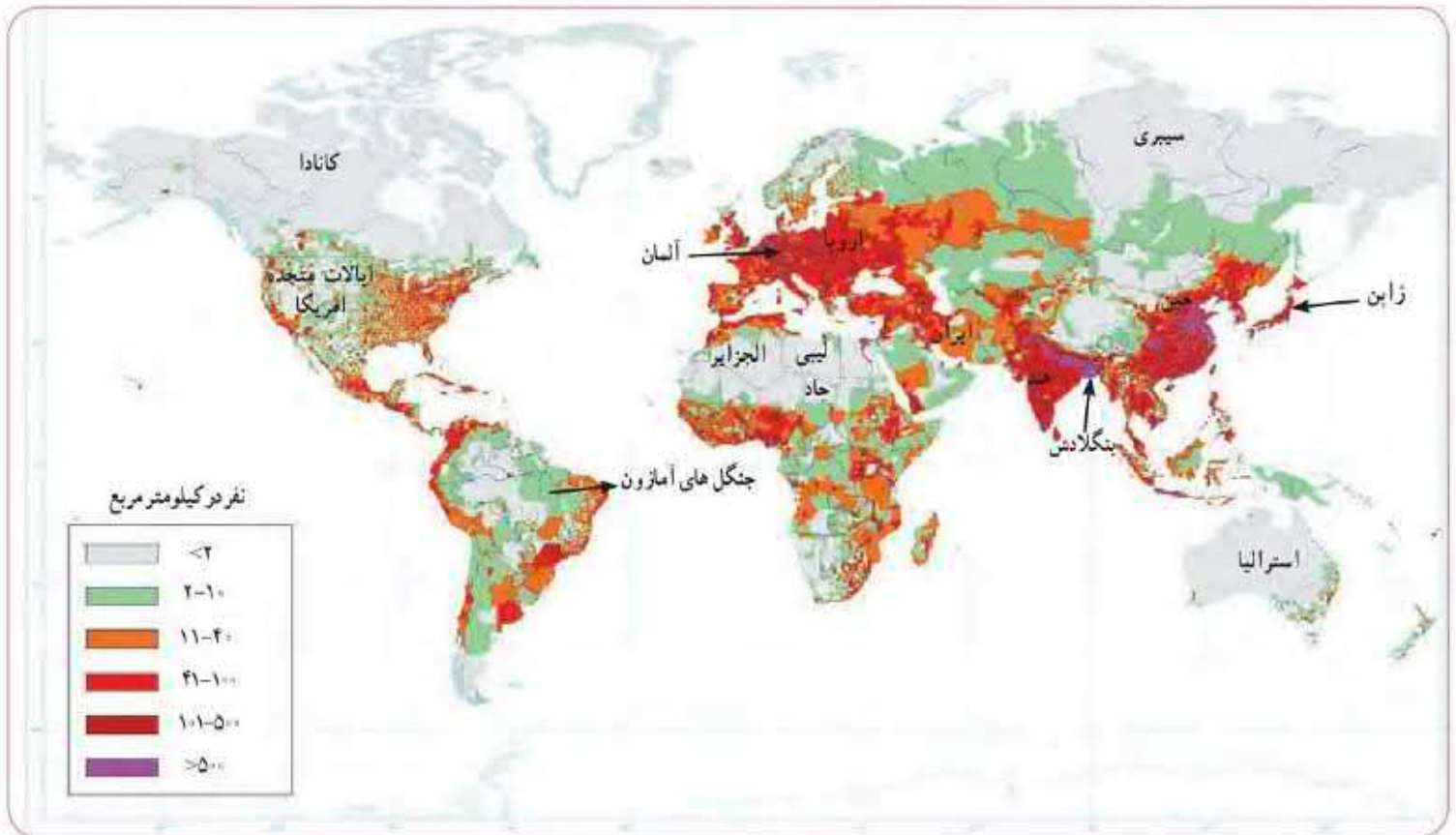
درصد رشد جمعیت کشورهای جهان، برآورد ۲۰۱۳ میلادی

چه برنامه های دارند؟

امروزه در برخی کشورها، دولت ها برای جلوگیری از کاهش رشد جمعیت برنامه های مهمی برای تشویق به فرزندآوری طراحی و اجرا می کنند. از جمله این برنامه ها، اعطای جایزه و کمک های مالی به خانواده هایی که صاحب فرزند می شوند، واگذاری مسکن، معافیت از پرداخت مالیات و افزایش مرخصی تحصیلی و کاری مادران است.

پراکندگی جمعیت

به نقشه پراکندگی (توزیع) جمعیت جهان توجه کنید. جمعیت در کره زمین به طور بسیار نامساوی و ناموزون پراکنده شده است. در برخی کشورها تراکم جمعیت کم است؛ در حالی که در برخی کشورهای دیگر تراکم بسیار زیادی مشاهده می شود.

آیا می توانید دو ناحیه یا کشور بسیار پرتراکم و دو ناحیه بسیار کم تراکم جمعیت نام ببرید؟

چه عواملی موجب جذب یا دفع جمعیت یک ناحیه می شود؟ برخی عوامل طبیعی و انسانی موجب جذب جمعیت به یک ناحیه می شود. به عکس، برخی عوامل

منفی ممکن است از جذب جمعیت به یک ناحیه جلوگیری کند و یا حتی جمعیت را از یک مکان دفع کند.

کدام عوامل طبیعی موجب جذب یا دفع جمعیت یک ناحیه می شوند؟

برای مثال نواحی معتدل با باران کافی یا نواحی دارای آب و هوای موسمی و دشت ها و جلگه های آبرفتی و حاصلخیز و نواحی

دارای منابع آب کافی، جمعیت زیادی را به خود جذب می کند. در حالی که جمعیت به نواحی گرم و خشک یا مرتفع و سرد یا مکان هایی

که آب کافی و خاک حاصلخیز ندارند جذب نمی شود. همچنین شهرهای بزرگ و پایتخت ها، نواحی صنعتی و مکان های گردشگری

و زیارتی و با مکان هایی که امکانات مناسب آموزشی، اقتصادی، بهداشتی و... دارند جمعیت را به خود جذب می کنند اما به عکس

مکان هایی که فاقد امکانات و تسهیلات هستند و یا نواحی ای که با جنگ و آشوب روبه رو هستند، جمعیت را دفع می کنند.

فعالیت

۱- با استفاده از نقشهٔ پراکندگی جمعیت، ابتدا نوع تراکم جمعیت (زیاد یا کم) را در مکان‌های زیر مشخص کنید و سپس با توجه به دانسته‌های خود از سال گذشته، علت این نوع تراکم را در هر کشور بنویسید.

بنگلادش (زیاد) ژاپن (زیاد) لیبی و چاد (کم) سیبری (کم) آلمان (زیاد) استرالیا (کم)
 بازش زیاد ( ) صنعت قوی نداشتن آب و خاک مناسب سرمایه شدید صنعت پیشرفته بیابان‌های وسیع
 کانادا ( )

۲- پرس و جو کنید بر جمعیت‌ترین کشورهای جهان به ترتیب از رتبهٔ اول تا هفتم کدام کشورها هستند و چقدر جمعیت دارند؟ برعهده دانش آموز

جابه‌جایی جمعیت

چیست؟

یکی از عواملی که موجب افزایش یا کاهش جمعیت یک مکان می‌شود، مهاجرت است.

مهاجرت یعنی جابه‌جایی مردم از جایی به جای دیگر به منظور کار یا زندگی. مهاجرت به دلایل گوناگونی صورت می‌گیرد و انواع مختلفی دارد:

مهاجرت داخلی را توضیح دهید.

گاهی مهاجرت در داخل مرزهای یک کشور صورت می‌گیرد که به آن مهاجرت داخلی می‌گویند؛ مانند مهاجرت روستائیان به شهرها یا برعکس و یا مهاجرت کارگران فصلی در داخل یک کشور. گاهی مهاجرت از یک کشور به کشور دیگر صورت می‌گیرد که به آن مهاجرت خارجی یا بین‌المللی می‌گویند.

مهاجرت ممکن است اجباری یا اجباری باشد: مهاجرت اختیاری را توضیح دهید

در مهاجرت اختیاری، افراد با میل و تصمیم خود برای دستیابی به زندگی بهتر به جای دیگری مهاجرت می‌کنند. یکی از عظیم‌ترین مهاجرت‌های بشر در قرن نوزدهم و بیستم، مهاجرت اختیاری بیش از ۱۰۰ میلیون نفر از مردم قارهٔ اروپا به سرزمین‌های تازه تصرف شده، یعنی آمریکای شمالی و جنوبی و استرالیا و سکونت در آنجا برای دستیابی به فرصت‌ها و منابع عظیم در این سرزمین‌ها بوده است. امروزه نیز بعضی کشورها با تبلیغ برخی امکانات خود، مانند دانشگاه‌های معتبر یا فرصت‌های شغلی، مهاجران را از سایر کشورها به خود جذب می‌کنند.

مهاجرت اجباری را توضیح دهید.

در مهاجرت اجباری، افراد بدون میل خود و به دلایلی چون قحطی، خشکسالی و دیگر حوادث طبیعی و یا جنگ‌ها و درگیری‌های سیاسی مجبور به ترک محل زندگی خود می‌شوند؛ مانند مهاجرت اجباری مردم فلسطین از سرزمین‌های اشغالی یا مهاجرت گروهی از مردم افغانستان، سوریه یا عراق به کشورهای همسایه به دلیل شرایط جنگ و اشغال نظامی کشورهاشان توسط متجاوزان اسرائیلی و آمریکایی.

مهاجرت فلسطینی‌ها از خانه و وطنشان

یکی از بزرگ‌ترین مهاجرت‌های پناهندگان در سال ۱۹۹۴ میلادی در آفریقا رخ داد که طی آن در مدت چهار روز بیش از ۴۰۰ هزار نفر از مردم رواندا به دلیل جنگ‌های داخلی و عدم واکنش به موقع و مناسب سازمان ملل کشورشان را ترک کردند و به کشورهای همسایه پناهنده شدند.

مهاجرت اجباری گروهی از مردم عراق از یک بخش به بخش دیگر کشور به دلیل حمله گروه تروریستی (وحشت افکن) داعش به پشتیبانی آمریکا و هم‌پیمانانش

عوامل مهاجرت فرستایی

جنگ داخلی، خشک‌سالی،
بهرتاری، خاک، فقر و...

عوامل مهاجرت برونری

احتمالی آرایش و امکان پیشرفت، فرزانی مواد غذایی، آب و هوای
جوی، بهداشت، رفاه، خاک منحصراً، نیرو و...

فعالیت

۴- همفکری کنید و به‌طور گروهی، جدولی با دو ستون رسم کنید: الف) فهرستی از عواملی را که موجب می‌شود یک مکان مهاجرپذیر باشد، در یک ستون بنویسید. ب) فهرستی از عواملی را که موجب می‌شود یک مکان مهاجرفرست باشد، در ستون دیگر بنویسید.

۵- آیا افرادی را می‌شناسید که خود یا خانواده‌شان از شهر یا روستای دیگری به شهر یا روستای شما مهاجرت کرده باشند؟ درباره دلایل مهاجرت آنها (چه در مبدأ و چه در مقصد) پرس و جو کنید. بر عهده دانش آموز

۶- همان‌طور که می‌دانید، یکی از عواملی که سبب کاهش جمعیت در برخی نقاط جهان شده است، کشتار یا انتقال اجباری مردم از نقطه‌ای به نقطه دیگر بوده است، مانند: نسل‌کشی برخی بومیان استرالیایی و آمریکایی پس از تصرف آنجا به دست اروپاییان، اسارت چند ده میلیون از زنان و مردان آفریقایی و انتقال آنها به اروپا و آمریکا برای کار، کشتار چند ده هزار نفر از مردم مسلمان در بوسنی و هرزگوین به دست صرب‌ها، کشتار هزاران مسلمان یمنی به دست حاکمان سعودی و... . فکر می‌کنید کاهش شدید و دفعی جمعیت در برخی مناطقی که نام برده شد، چه تأثیری بر اقتصاد و جامعه آن منطقه در سال‌های پس از خود داشته است؟

پیری و بی‌نشاطی جمعیت

عدم رشد و توسعه اقتصادی

افزایش شهرنشینی را توضیح دهید

در صد سال اخیر، یکی از تغییرات مهم در الگوی سکونت جمعیت جهان، گسترش شهرنشینی بوده است. در سال ۱۹۵۰ میلادی تنها ۲۵ درصد جمعیت جهان در نواحی شهری زندگی می‌کردند اما امروزه بیش از ۵۰ درصد مردم جهان در شهرها زندگی می‌کنند و پیش‌بینی می‌شود که روند افزایش شهرنشینی همچنان ادامه پیدا کند.

تقریباً در همه کشورها، به دلیل مهاجرت گسترده مردم از روستاها به شهرها به دنبال کسب درآمد بیشتر و امکانات متأسفانه شهرنشینی رشد سریعی داشته است.

از آنجایی که رشد سریع شهرنشینی در بیشتر کشورها بدون برنامه‌ریزی برای سکونت جمعیت زیاد در شهر صورت گرفته است، اغلب شهرهای بزرگ جهان با مشکلاتی چون شدامد(ترافیک) سنگین و آلودگی هوا، افزایش اختلاف طبقاتی، زاغه‌نشینی* در حومه شهرها و افراد بی‌خانمان (کارتن خواب‌ها) روبه‌رو هستند.

امروزه مدیران و برنامه‌ریزان شهری تلاش می‌کنند راه‌حل‌هایی برای این مسائل و مشکلات بیابند که یکی از آنها تقویت امکانات و اقتصاد روستایی است.

شدامد(ترافیک)سنگین در شهرهای بزرگ

آلودگی هوا

زاغه‌نشینی، پدیده‌ای گسترده در اطراف شهرهای بزرگ جهان

بی‌خانمان